

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

In het kader van haar beleidsgerichte onderzoeksprogramma 2003–2006 heeft de Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek (OSA) een boek over dynamiek op de arbeidsmarkt en individuele levenslopen het levenslicht laten zien. In het publieke en politieke debat is veel te doen over de twee onderwerpen. Het is dan ook nuttig de zaken eens op een rijtje te zetten: is het waar dat de dynamiek op de arbeidsmarkt en de variatie in individuele levenslopen in de naoorlogse periode is toegenomen? En zo ja, wat dient het beleid met deze kennis te doen?

De eerste vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden omdat goede onderzoeksbestanden pas vanaf de jaren tachtig bestaan. Vrijwel al het empirische onderzoek in het boek betreft dan ook de ontwikkelingen van de laatste twee decennia. De onderwerpen zijn uiteraard allemaal relevant voor beleid, zoals de combinatie van moederschap en werk, mobiliteit tussen banen, loopbaanonderbreking en vervroegde uitstroom. Desondanks bevat het weinig resultaten voor een langere periode. Hoofdstuk zeven, over mobiliteit op de arbeidsmarkt, doet de meest vergaande poging. Op basis van Nederlandse surveys uit 1992, 1995 en 1998 worden levensloopdata geconstrueerd voor personen geboren tussen 1930 en 1970. Uit de analyse blijkt dat de mobiliteit voor een deel is toegenomen door het hogere opleidingsniveau en de voortschrijdende individualisering (gemeten via het aantal gehuwden). Maar er is meer. Zelfs na correctie voor individuele kenmerken laten de decennia van de jaren vijftig tot en met negentig een oplopend patroon te zien. De mobiliteit is dus inderdaad toegenomen. En behalve aanbodfactoren zoals opleiding en individualisering spelen ook andere factoren een rol. Het is speculatie, maar volgens de auteurs kan een vraagfactor als de ontwikkeling van de kenniseconomie zeker belangrijk zijn.

Stel nu dat de mobiliteit op de arbeidsmarkt en de variatie in de levenslopen inderdaad is toegenomen. Wat dient het beleid dan met deze kennis te doen? Opvallend is dat het boek aan enkele fundamentele vragen voorbij gaat. En wel door vanuit de empirische analyses direct naar de beleidsconclusies te springen. Echter, is beleid überhaupt wel nodig? De trends in mobiliteit en variatie in levenslopen kunnen het gevolg zijn van een samenspel tussen aanbodfactoren (stijgend opleidingsniveau, individualisering) en vraagfactoren (versnelde technologische ontwikkeling, kenniseconomie). De arbeidsmarkt lijkt

Peter Ester, Ruud Muffels en Joop Schiffers (2006) *Dynamiek en levensloop – De arbeidsmarkt in transitie*. Assen: Van Gorcum

dan gewoonweg haar werk te doen. Waarom dan ingrijpen? Het theoretische kader van het boek, het transitionele arbeidsmarktmodel, biedt een doordacht denkraam dat de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt goed omschrijft. Maar zoals de auteur van hoofdstuk twee zelf opmerkt bevat het model een normatief aspect. Het model gaat er namelijk vanuit dat de arbeidsmarkt beter functioneert naarmate individuen gedurende hun levensloop beter in staat zijn (en worden gesteld) de gewenste overgangen op de arbeidsmarkt te maken. Bijvoorbeeld tussen twee banen of tussen werk en zorg. Volgens de economische theorie is dit echter niet evident. Een overgang moet voldoende extra opbrengen om de vaste kosten van de overgang te dekken.

Daarnaast zijn hindernissen bij al te gemakkelijke overgangen soms zelfs optimaal. Bijvoorbeeld bij de bescherming van bedrijfsspecifieke investeringen. Het model van de transitionele arbeidsmarkt bevat dus weinig handvatten om kosten en baten van beleid goed tegen elkaar af te wegen. En die afweging is noodzakelijk bij beleid gericht op het verhogen van de arbeidsproductiviteit over de levensloop. Is bijvoorbeeld een verlaging van de prijs van een transitie van betaald werk naar zorg in de spitsuur van het leven – de periode waarin werk en zorg gecombineerd dienen te worden – nu echt wel zo productief? En is de terugverdienperiode bij scholing van ouderen lang genoeg om de kosten van de scholing terug te verdienen? Voordat we als maatschappij hierin investeren, dienen we ons af te vragen of de opbrengsten wel echt groter zijn dan de kosten.

Alles bij elkaar bevat het boek empirische inzichten over de dynamiek van de arbeidsmarkt en de toenemende variatie in levensloop in de afgelopen decennia. Gezien het voornemen van het nieuwe kabinet om maatschappelijke organisaties te betrekken bij de invulling van beleid, en vooral de interesse die de SER heeft in de dynamiek op de arbeidsmarkt en variatie in individuele levenslopen, is het laatste woord over de beleidsconclusies echter niet gezegd. In ieder geval vormt het boek een prikkelende bijdrage aan een discussie die waarschijnlijk binnenkort in alle hevigheid gaat losbarsten.

ROB EUWALS
Programmaleider Arbeidsmarkt bij het CPB